

IMAGINEA CA HIPERREALITATE

Cristina Cîrțiță-Buzoianu

Rezumat: Pornind de la premisa că nimic din ce ne înconjoară nu trebuie luat în serios, vom considera asemenea lui Descartes că suntem maestrii ai îndoleii și suspiciunii. Apare astfel dihotomia ființă-aparență, iar oamenii sunt bulversați de ceea ce întâmplă înjurul lor. Realitatea nu mai este cea trăită, ci cea care ni se impune să o vedem și respectiv trăim, simțim, înțelegem.

Nu mai avem de a face cu o imagine a realității, ci imaginea devine ea însăși o realitate sau mai precis o hiperrealitate deoarece fidelitatea față de aceasta tinde să se diminueze din ce în ce mai mult.

Expresii cheie: imagine, realitate, hiperrealitate, aparență, esență.

Cu omul peșterii pentru care imaginile sunt realitate, se poate compara și omul zilelor noastre căruia realitatea i se prezintă tot sub formă de imagini: în reviste, pe afișe, pe ecranele cinematografelor și televizoarelor.

Güther Anders numește acest val global de imagini „analfabetism postlitar”. Omul de astăzi este pretutindeni invitat să privească imagini ale lumii prin mijloacele tehnicilor de reproducere: reviste, filme, emisiuni de televiziune. Se observă că i se dă să vadă mai mult și i se permite să vorbească mai puțin.

Asistăm treptat la o adevărată inundare sistematică cu imagini, iar aceste imagini atunci când copleșesc lumea poartă în ele pericolul de a deveni instrumente de manipulare în masă deoarece oferă mereu doar felii rupte din lume. Ele arătând lumea, de fapt, o ascund.

Realitatea e transpusă doar parțial și astfel în loc să o dezvăluie aceste imagini o minimizează și o distrug. Transpunerea

parțială a realității inversează raportul imagine – realitate, accentul se focusează pe imagine și nu pe evenimentul ce urmează a fi redat.

Nu mai avem de a face cu o imagine a realității, ci imaginea devine ea însăși o realitate sau mai precis o hiperrealitate deoarece fidelitatea față de aceasta tinde să se diminueze din ce în ce mai mult.

„În multiplicarea zilnică a lumii prin fotografie și tipar, prin televiziune și film, realitatea înscenată se amestecă până la confuzia completă cu redarea evenimentelor în sine.

Fragmentele sunt înfățișate drept procesul întreg sau sunt puse în alt context, fotografiile sunt ridicate la rang de dovezi; se creează perspective forțate, planurile individuale ale realității se suprapun și se interpretează reciproc. Invizibilul devine astfel vizibil”¹.

Șabloanele sunt eficientizate la maximum doar când sunt redade cu un maximum realism. Trăim în epoca pseudorealismului în care minciunile nu mai sunt tipărite, ci efectiv fotografiate.

Pentru a putea masca realitatea cu o pretinsă imagine a realității este totuși nevoie de o imagine specială a realului, de o imagine suprareală, una care să ia ochii, pe scurt, imaginea de senzație care, deși în anumite condiții poate fi adevărată în sine, este tocmai de aceea neadevărată pentru că maschează realitatea.

Împreună cu alte imagini de senzații contribuie la acea imagine globală căreia, în realitate, nu-i corespunde nimic. De aceea, senzaționalul devine întruchipare a realității tocmai acolo unde trebuie construite șabloane.

Senzaționalul aparține esențialmente șablonului nu pentru că îi servește drept acoperire și mască, ci și fiindcă senzaționalul tinde să devină șablon. Realul însuși este înlocuit cu embleme ale realului.

„Dacă evenimentul în forma reproducerii sale devine din punct de vedere social, mai important decât în forma sa originală,

IMAGINEA CA HIPERREALITATE

atunci originalul trebuie să fie conform reproducerii sale, iar evenimentul să devină, prin urmare, o simplă matrice a reproducerii sale”ⁱⁱ.

Realul devine oglindirea propriilor sale imagini, materialul brut al evenimentelor. Realul trebuie să corespundă eventualelor sale oglindiri, să fie refăcut după imaginea reproducerii sale.

Evenimentele cotidiene trebuie să fie aidoma copiilor lor, precedându-le. Radioul, televizorul și consumul de himere sunt realități sociale de asemenea anvergură încât rivalizează cu majoritatea celorlalte realități de astăzi, stabilind ele însele „*ce este adevărat*” sau „*cum se întâmplă cu adevărat*”.

În cea mai mare parte, „*realul originar*” nu mai este decât pretextul copiilor sale. Industria culturală îl pune pe consumator în fața unui val de imagini. Informații, spoturi publicitare al căror scop este instituirea unui model dominant.

O funcție centrală în cadrul acestui proces de manipulare îl ocupă televiziunea care asigură o uniformizare absolută. Responsabilitatea ei este imensă în acest proces.

Ea încetează de a mai fi un mijloc de informare în masă pentru a deveni un instrument și purtător al dominației. Este locul unde se concretizează o mentalitate care altfel nu s-ar putea răspunde. Un alt efect care decurge imediat din cel al manipulării este izolarea tot mai mare.

„A apărut tipul sihastrului de masă; și acum stau, milioane de exemplare, fiecare e izolat de celălalt și totuși fiecare aidoma celuilalt, izolat în chiliile lor”ⁱⁱⁱ.

Adevărul nu se mai poate despărți de fals și nici „*realul de învierea sa artificială*”. Este un real fără origine, fără realitate, un hiperreal.

„*Istoria caracteristică a timpului nostru are drept obiect producerea și reproducerea realului*”^{iv}.

În acest proces de producție, întreaga societate încearcă să oprească dispariția realului și să-l reînvie. Astfel, această „*producție materială este ea însăși hiperreală astăzi*”. Acest hiperrealism al simulării se exprimă pretutindeni în „*asemănarea halucinantă a realului cu sine însuși*”.

„*Nu există oglinzi în care să se vadă ceea ce este și ceea ce apare, să se vadă realul și conceptul său*”.^v

Experiența conform căreia în spatele sistemului de referință valabil până acum a omului față de lume ordonează lucrurile și forțele în funcție de cognoscibilitatea, utilitatea și folosirea lor înspre om astfel încât felul de percepție obiectuală a lumii se fundamentează pe un „*nimic tăcut*” care nu numai că contrazice toate referințele și definițiile obiectuale, ci le anulează radical.

Unicul adevăr al ființei dezobiectualizate se află sub învelișul aparențelor. Această deplasare a sistemului de referințe se poate întâlni atât la nivelul artei moderne prin manifestarea nonrealismului și nonperspectivei, dar se poate afla și la originea tuturor transformărilor bazate pe cunoaștere și percepție în planul spiritual al secolului trecut.

În tabloul lui Malevici intitulat sugestiv *Icoana goală, neînramată a epocii mele* se renunță la obiectualitate și culoare pentru a se ajunge punctul zero al picturii, la nimicul eliberat. Acest punct zero ca nimic eliberat independent de lumea obiectelor, reconstituie lumea interioară a omului în care relațiile de culoare și formă corespund acestor experiențe ale dezobiectualizării pure.

În această meditație acestui motiv tăcut al realității se concretizează răspunsul formal ca imagine.

Lumea lucrurilor, a obiectelor și a oamenilor care există pentru viitor doar ca simplă obiectualitate, rămâne închisă, impenetrabilă. Ea este mumificată și încremenită. Dezordinea lucrurilor îl amenință pe om.

IMAGINEA CA HIPERREALITATE

„Lucrurile nu trebuie să se atingă unul pe altul, căci nu trăiesc. Ne folosim de ele, le așezăm la locul lor și trăim în mijlocul lor, ne sunt folositoare, dar ele nu înseamnă nimic altceva.

Mă tem de atingerea lor, de parcă ar fi animale vii. Caracterul diferit al lucrurilor nu este decât o iluzie o poleială. Această poleială s-a topit și a rămas o aglomerare de mase amorfe, monstruoase”.^{vi}

Prăbușirea sistemelor valorice tradiționale îl aruncă pe om înapoi la simpla sa facticitate. Izolat de raporturile familiare cu lumea din jur și cu ceilalți, această lume „reală” apare ca opacă și haotică. Ne izbim de pereții realității pe care nu-i putem sparge. Sentimentul unei înstrăinări tot mai profunde duce la o sciziune între om și viața sa.

Această ruptură în ființă marchează acea prăpastie de netrecut între tendința spre veșnicie, nevoia de absolut și facticitatea finitului, a caracterului muritor, a contingentului. Sciziunea produsă dă naștere sentimentului existențial al absurdului în care lumea se sparge și se prăbușește.

Ceilalți oameni preiau caracteristicile unor persoane vide care într-adevăr răsună a gol. Comparându-ne cu lumea înconjurătoare ajungem la noi înșine și descoperim că suntem singuri.

Datorită libertății, existența ajunge la propria ei substanță, se sustrage risipirii, aparenței și lipsei de sens. A fi liber înseamnă a-ti fi credincios ție însuși. Doar dacă înțelege sensul libertății sale, omul poate înțelege propria sa ființă și propria sa misiune în lume.

BIBLIOGRAFIE:

Th. W. Adorno – *Dialectica negativă*, Viena, 1966;

Güther Anders – *Antichitatea omului*, Viena, 1983;

Michel Foucault – *Ordinea lucrurilor*, Editura Humanitas, București, 1993;

Michel Foucault – *Arheologia cunoașterii*, Editura Humanitas, București, 1997;

Jean – Paul Sartre, *Ființa și neantul*, Editura Humanitas, 1992.

NOTE:

ⁱ Güther Anders – *Antichitatea omului*, Viena, 1983, p. 73

ⁱⁱ *Ibidem*

ⁱⁱⁱ *Ibidem*

^{iv} Th. W. Adorno – *Dialectica negativă*, Viena, 1966, p. 53

^v Michel Foucault – *Ordinea lucrurilor*, Editura Humanitas, București, 1993, p. 34.

^{vi} Jean – Paul Sartre, *Ființa și neantul*, Editura Humanitas, 1992, p.75.